

Skolastisk om dødshjelp

Lars Johan Materstvedt

Dødshjelp: begreper, definisjoner, lover, klinikk og etikk

Bergen: Fagbokforlaget, 2022

114 s.

ISBN 9788245039283

Michael 2023; 20: 76–8.

Bør dødshjelp være tillatt? Er det et brudd med en grunnleggende frihet at enkeltmennesket ikke selv kan bestemme om det vil leve eller dø? Er det ubarmhjertig å nekte et sterkt lidende menneske å dø? Eller innebærer dette et avgjørende brudd med verdien om at et samfunn ikke skal ta liv, men bidra til at vi får leve så gode liv som mulig?

Flere land tillater nå legeassistert selvmord og/eller eutanasi, og spørsmålet diskuteres også i Norge. Om et samfunn skal hjelpe et menneske til å dø, setter kulturelle og moralske verdier på spissen, og fortjener grundig gjennomtenking. Vi trenger både oversikt over andre lands erfaringer og innsikt i vårt teoretiske grunnlag, både moralfilosofisk, kulturelt og politisk.

Det er ikke enkelt å overskue diskusjonen om dødshjelp. Diskusjonene foregår blant legfolk, helsepersonell, politikere, filosofer og andre akademikere, i form av leserinnlegg, vitenskapelige artikler, kronikker, bøker og samtaler rundt bordet. Argumentene er både substansielle, praktiske og begrepsmessige, ikke sjelden alle tre samtidig. Jeg har tidligere meldt to andre norske bøker om temaet (1). De gir en fin oversikt over de viktigste argumentene (2, 3).

Begreper og begrepskseris

En del av den akademiske diskusjonen gjelder begrepsbruk. Materstvedts bok er et eksempel på dette. Det er ikke vanskelig å være enig med ham i at rotete begrepsbruk fører til rotete diskusjon, og et av hans hovedpoeng er at begrepene *aktiv dødshjelp* og *passiv dødshjelp* bør skrotes, det holder med *dødshjelp* alene. Begrepet *dødshjelp* bør reserveres for handlinger der hensikten er å ta liv. Slik inkluderes *eutanasi* og *assistert selvmord*, men ikke *behandlingsbegrensning*, der hensikten er å la pasienten dø av sin sykdom. Jeg er enig i at begrepet *dødshjelp* alene er godt nok, og at distinksjonen aktiv/passiv forvirrer mer enn den opplyser (3).

Materstvedt diskuterer mot argumenter fremsatt av Ole Martin Moen & Aksel Braanen Sterri (2) og Espen Gamlund & Carl Tollef Solberg (4). Alle er filosofer, og kanskje skyldes noe av den lett skolastiske tonen i Materstvedts tekst at han nettopp argumenterer mot sine fagfeller. Teksten preges også av en skolemesteraktig stil, i en normativ tone påviser han stadige «feil» i sine kollegers begrepsbruk og gjengivelse av andre lands praksis.

Den største faren i skolastikken er begrepskseris. Uten tilstrekkelig kontakt med det substansielle spørsmålet, fjerner problemstillingen seg fra det dype alvoret som ligger under. Jeg får ikke helt kontakt med det som står på spill her, tekstens gjennomgående fokus er logiske, begrepsmessige eller empiriske feil som andre begår, ikke argumentene for og mot dødshjelp. Materstvedt skriver også at han ikke har tatt stilling til spørsmålet – selv om underteksten er negativ, eller i det minste skeptisk, til legalisering. Både etisk og emosjonelt er det forståelig at han ikke tar eksplisitt stilling. For mange av oss fremstår spørsmålet som et ekte dilemma, og kanskje er en skolastisk tilnærming en måte å omgå spørsmålet på.

Paternalisme og rettferdighet

Boken består av fire kapitler der de to første omhandler begrepsbruk. De to siste har et videre siktemål. Kapittel 3 er særlig vidt, her er tema både *Klinikk, pasienters syn på dødshjelp, intensjoner og konsekvenser, og spørreundersøkelser*. Det sier seg selv at 25 sider ikke tilfredsstillende kan dekke alt dette, selv om en rekke interessante og viktige ting kort berøres.

I det siste kapitlet diskuteres paternalisme, og særlig den, etter Materstvedts mening, skjulte paternalismen hos Moen & Sterri (2) og Gamlund & Solberg (4). All begrensning av retten til dødshjelp er paternalistisk, i den forstand at det ikke er individet selv, men en overordnet myndighet som begrenser individets frihet. Kanskje diskuterer Materstvedt mot en stråmann her. Jeg har vanskelig for å se at de nevnte bøkene ikke anerkjenner en viss paternalisme.

At et generelt forbud mot dødshjelp også er paternalistisk, synes jeg Materstvedt tar for lett på: «Selv om et totalforbud kan oppfattes som paternalistisk, innebærer det *likebehandling* av pasienter: Når ingen har adgang til dødshjelp, er det heller ingen som favoriseres eller diskrimineres. I så måte er totalforbudet rettferdig» (s. 83). Han tar derved ikke stilling til spørsmålet om paternalisme, men omgår det ved å innføre et nytt kriterium, nemlig rettferdighet. Og, dersom man skal diskutere rettferdighet, kan det argumenteres for at både full og delvis legalisering også kan tilfredsstillere rettferdighetskriteriet, om man bygger på Aristoteles' definisjon om at likebehandling innebærer at like tilfeller behandles likt.

Begrenset nytte

Materstvedt avslutter boken med «Hvorvidt Norge havner på den stadig ekspanderende «dødslisten» av land som legaliserer dødshjelp, avhenger i stor grad av kvaliteten på debatten» (s. 97). Det uttrykker stor tiltro til våre lovgivere. Dessverre kan det vel hende at vedtak blir fattet uten en god forutgående debatt. Materstvedt bidrar med sine perspektiver på hvordan man bør diskutere spørsmålet, særlig når det gjelder presisjon. Det er et godt poeng, men jeg sitter likevel igjen med en opplevelse av at jeg ikke kom særlig lenger i innsikt og forståelse.

Litteratur

1. Bringedal B. Dødshjelp. *Michael* 2021; 18: 493–6. <https://www.michaeljournal.no/article/2021/12/Dodshjelp> (11.1.2023).
2. Moen OM, Sterri AB. *Aktiv dødshjelp: etikk ved livets slutt*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2019.
3. Horn MA, Kleiven DJH, Magelssen M, red. *Dødshjelp i Norden? Etikk, klinikk og politikk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020.
4. Gamlund E, Solberg CT. *Hva er døden*. Oslo: Universitetsforlaget, 2020.

Berit Horn Bringedal
berit.bringedal@lefo.no

Berit Horn Bringedal er sosiolog, dr.polit. og arbeider som seniorforsker i Legeforskningsinstituttet.